

Slovenska konjereja v organiziranih rejah

Slovenska konjereja v organiziranih rejah se srečuje z dolgotrajnimi težavami, na katere rejke in rejci že leta opozarjamo, pa žal zelo redko naletimo na razumevanje in pripravljenost na iskanje rešitev. Eden od vzrokov je tudi podcenjujoč odnos »stroke« in politike, do neprecenljivega znanja, ki ga premorejo ozaveščeni slovenski rejci konj.

Da je rejcem potrebno in upravičeno prisluhniti se je pokazalo, ko je minister za kmetijstvo na predlog PRO rejcev hladnokrvnih pasem in kljub nasprotovanju stroke organizirane v DPO, v celoti dodelil gospodarjenje in upravljanje plemenskih žrebcev v javni lasti rejskim organizacijam.

Pred prevzemom vzreje in oskrbe plemenjakov s strani PRO se je v žrebetiščih od odkupa do odhoda na pripustne postaje zaradi različnih zdravstvenih težav, poškodb, slabe oskrbe in odbire izločilo tudi več kot polovica potencialnih plemenjakov, ob prevzemih žrebcev za na pripustne postaje, pa so bili rejci z vzrejenimi večinoma zelo nezadovoljni. Tudi v poznejši oskrbi se je kazalo slabo zdravstveno stanje, saj je bilo zaradi tega in slabega tipa, veliko plemenjakov izločenih premladih. Škodo, ki je nastajala, smo zaznavale in nanjo opozarjale le PRO in rejci konj, zato smo se zelo zavzemali, da bi gospodarjenje v skladu z Rejskimi programi za posamezne pasme, prevzeli v celoti.

Na podlagi tega je v letu 2011 takratni in sedanji kmetijski minister mag. Dejan Židan z odločbo v celoti, za vzrejo, oskrbo, upravljanje in gospodarjenje s plemenskimi žrebci v javni lasti, pooblastil PRO hladnokrvnih konj.

PRO so kljub odporu uvedle zelo koristne spremembe in sicer dokončno odbiro in odkup bodočih plemenjakov na enem mestu, odprle nova vzrejališča mladih plemenjakov, za Posavce in Haflingerje pri družini Gregorič na Raki, za Slovenske hladnokrvne pa pri družini Omerza v Zgornjih Ložinah. Kvaliteta odbranih in odkupljenih živali se je zaradi tega zelo izboljšala. Z oskrbniki v vzrejališčih pa so bile sklenjene pogodbe na osnovi katerih se morajo v oskrbi bodočih plemenjakov upoštevati visoki standardi za dobro počutje in normalen razvoj mladih živali, konji pa morajo biti vsaj delno socializirani in sprejemati bližino ljudi. Zdravstveno stanje se je tako izboljšalo, da razen preventivnih veterinarskih ukrepov, v žrebetiščih posredovanje veterinarjev ni potrebno.

S tem je bil dosežen velik preboj in napredek, saj prihajajo vsi odkupljeni plemenjaki na pripustne postaje zdravi, v odlični življenski in plemenski kondiciji, ob vsakokratnih ocenjevanjih pa dosežajo vedno boljše ocene.

Izločitve starejših plemenjakov, do katerih pride zaradi različnih vzrokov, potekajo pregledno, živali pa so prodane najboljšemu ponudniku.

Posledično in zaradi nenehnih vzpodbud rejskih organizacij se je zelo izboljšala tudi oskrba plemenskih žrebcev v javni in zasebni lasti na pripustnih postajah, kjer običajno preživijo štiri leta, potem pa pride do menjave. Pripustne postaje menjajo le zdravi in dobro oskrbovani žrebci, menjave pa so v zadovoljstvo večine z rejci predhodno dogovorjene.

Večina oskrbnikov je na svoje varovance- plemenjake ponosna, se rada z njimi pokaže, zato jih vedno več tudi vozi in je uporabnih za delo. PRO najboljše oskrbnike vsako leto tudi nagradujejo in jim dajejo različna priznanja.

Zaradi izboljšanja kvalitete v R Sloveniji vzrejenih plemenskih konj in zaradi splošnih razmer v slovenski konjereji se je uvoz plemenskih konj drastično zmanjšal, oziroma skoraj v celoti ustavil. V skladu z Rejskimi programi in delovanjem PRO je plemenska vrednost uvoženih živali zelo nadzorovana. Zaostriti bi bilo potrebno tudi veterinarski nadzor.

Več živali se uvozi za preprodajo, za prehrano saj je R Slovenija pomembna tranzitna država za prevoz konj iz vzhodnih držav EU v Italijo oziroma na zahod. Ta del trgovine je veterinarsko slabo nadzorovan, vendar pa na srečo ti konji ne prihajajo v stik z našimi živalmi, zato so možnosti za prenos različnih bolezni minimalne.

V R Sloveniji je na celotnem teritoriju na razpolago dovolj licenciranih, registriranih plemenjakov, zelo dobrega zdravstvenega stanja in dobrih plemenskih in vzrejnih vrednosti. PRO skupaj s strokovnimi vodji za posamezne pasme konj redno nadzorujejo pripustne postaje, kjer plemenijo licencirani plemenjaki v zasebni ali javni lasti, vsako neodgovorno oskrbo pa takoj sankcionirajo, tudi z odvzemom žrebca.

Registrirane pripustne postaje so tudi redno nadzorovane s strani Veterinarskih inšpektorjev.

Oskrbniki plemenjakov v javni lasti in upravljanju PRO so dolžni skrbeti za žrebce kot dobri gospodarji, žrebci morajo biti vedno v dobri plemenski in življenski kondiciji, morajo biti dobro oskrbovani in hranjeni. Poleg prehrane, obrezovanja kopit, dela z žrebci, morajo tudi plačati letno zavarovanje in prispevati 30% sredstev za stroške v primeru bolezni, izvajati preventivne ukrepe in skrbeti za vsakoletno obvezno veterinarsko preiskavo žrebcev. V odnosu na povprečno število pripustov je strošek oskrbe žrebca in breme vodenja pripustne postaje prevelik, zaradi česar posamezni oskrbniki zapirajo ali želijo zapreti registrirane pripustne postaje.

Od leta 2003 se je število pripuščenih kobil pod licencirane plemenjake hladnokrvnih pasem zelo zmanjševalo, v zadnjih letih pa se je stabiliziralo na cca 3000 pripuščenih kobilah letno, kar pomeni, da je pod posameznega plemenjaka povprečno pripuščenih do 10 kobil. Veliko plemenjakov plemeni v haremih, ostali pa se pripuščajo na roki, večinoma na znane kobile, ki se pripuščajo po več let. Večina pripuščenih kobil je že v prvem mesecu po paritvi veterinarsko pregledana na brejost in vzporedno tudi zdravstveno.

Plodnost slovenskih plemenskih konj je zelo dobra, razlika med številom rojenih in registriranih žrebet pa je velika, predvsem zaradi slabega nadzora, lahko bi rekli anarhije, ki vlada na področju registracije, vodenja in nadzora CRK (centralnega registra kopitarjev).

Nalezljivih ali prenosljivih bolezni konj v zadnjih letih ne zaznavamo, ali pa je število zanemarljivo. Tudi na CEM, IAK in KAK v zadnjih letih ni bilo pozitivnih licenciranih plemenskih žrebcev. Veterinarji opažajo več drugih bolezni, katerih posledica je lahko zvirgavanje kobil, zato jih vedno več nasprotuje sedanjemu načinu preiskav, nekateri od njih pa se ne želijo ali ne upajo izpostaviti.

S sedanjo obliko preventivnega nadzora se pregledujejo in veterinarsko nadzorujejo le licencirani plemenski žrebci na registriranih pripustnih postajah. Rejske organizacije in rejci o rezultatih preiskav, ki jih drago plačujemo, nismo obveščeni, zato se zdi, da so same sebi namen. Same preiskave ne preprečujejo prenosa bolezni, saj se po negativnemu rezultatu na bolezni CEM, IAK in KAK, lahko le ta pojavi že ob pripustu na prvo ali vsako naslednjo kobilo. Tudi predpisi v R Sloveniji, ki govorijo o tem so nejasni, saj v glavnem obravnavajo osemenjevalna središča, ki jih v RS ni, v manjši meri pa pripustne postaje, na katerih pa se izvajajo. Bolezni v RS ni zaznati predvsem zaradi sprememb v trgovini, oskrbi, reji in pripuščanju konj.

Ob morebitnem pojavu CEM, IAK ali KAK pa škodo, ki ob tem nastane, v celoti trpi rejec ali lastnik. Stroški zdravljenja obolele živali so sorazmerno visoki, rezultat pa ne zagotavlja popolne ozdravitve, saj je veliko možnosti, da se bolezen ponovi. Ker je zmanjšana tudi plodnost obolele in zdravljene živali je optimalna in verjetno ekonomsko najbolj opravičena možnost zakol, saj bolezen ni opazna, prepreči se nadaljnji prenos, meso obolele živali pa je primerno za prehrano. Tako je tudi ekonomska škoda minimalna.

Obvezne veterinarske preiskave in nadzore veterinarskih inšpektorjev sedanji sistem v neorganiziranih rejah in med samci, ki napol legalno in ilegalno plemenijo, kjer se potomci večinoma ne registrirajo in končajo v črnih zakolih, zahteva, vendar se jih ne izvaja, niti jih nihče ne nadzoruje. Takšen način reje znaša že več kot polovico vzrejenih konj in je tudi zaradi odsotnosti vsakršnega razumnega nadzora in posledično privilegijev, ki jih je deležen, ekonomsko bolj donosen in je v razmerju do organizirane reje v stalnem porastu.

V nobeni sosednji državi in v drugih primerljivih državah EU se navedene bolezni ne preiskujejo tako kot v R Sloveniji, ampak zelo selektivno, predvsem v osemenjevalnih središčih. Preiskujejo se žrebci, katerih semena se uporabljajo za umetno oploditev kobil, ki ne prihajajo v neposreden stik s kobilami. Le na ta način je potencialni prenos in širitev bolezni preprečena, preiskava pa smiselna. Velikokrat se o preiskavah odločajo rejske organizacije in združenja.

Na vseh področjih je sedanja sistemska organizacija slovenske konjereje predraga, v celoti zastarela in zaradi zapletenosti neprimerljiva z drugimi državami.

Ne najdem besed, s katerimi bi opisal do organiziranih rejcev neprijazen sistem, ki zaradi nepreglednosti in neažurnosti dopušča totalno anarhijo, ne zagotavlja sledljivosti, organizirane rejce obravnava kot možne špekulante, postavlja jih v neenakopraven položaj z vsemi ostalimi in jih kar sili v vzporedni, napol legalen sistem, ki se je zelo razmahnil in nad katerim ni nikakršnega razumnega veterinarskega in upravnega nadzora.

Posledica tega je, da se plemenske črede konj v rejskih programih s težavo obnavljajo, zaradi upanja po lažjem preživetju svojih kmetij pa se nekateri organizirani rejci umikajo iz organizirane reje. Na državi in MKGP je, da ta gordijski voz prelomi.

Žal se sprejeti dogovori v prisotnosti najvišjih predstavnikov MKGP ne uresničijo, če pa že, pa so za to potrebni celo organizirani bojkoti rejcev.

Med enim takšnih je leta 2015 in 2016 veterinarska inšpektorica Vesna Grimšič Paulić kaznovala z denarno v višini 6.676,68 € ZRKSH in njenega predsednika v višini 1.669,16 €, in plačilom sodne takse v višini 834,56 €, kljub temu, da nismo z pozneje opravljenimi veterinarskimi preiskavami žrebcev povzročili nobene škode, saj so bili vsi preiskani plemenjaki negativni na navedene bolezni. V tem primeru se same po sebi postavljajo primerjave z drugimi stavkami in bojkoti in kažejo na poniževalen odnos do nekaterih konjerejcev, saj nam je bila s kaznijo ta pravica odvzeta.

Oceno tveganja za izbruh kužnega metritisa (CEM) v RS je v nasprotju z dogovorjenim v februarju 2015 pripravila domača inštitucija, ki ima monopol nad opravljanjem dejavnosti, brez vključitve nepristranskih strokovnjakov. Ocena niti v najmanjšem delu ne upošteva sedanjih razmer v konjereji in je zaradi tega zastarela in postavljena v druge razmere. Rejci smo bili na našo zahtevo o izdelavi ocene, z njo seznanjeni šele v decembru 2017.

Celotna zgodba skupaj s tem, da je do bojkota prišlo, ker se MKGP in UVHVVR nista držala dogovora iz leta 2014 in da je bila s kaznovanjem in podcenjevalnim odnosom do rejcev povzročena nepopisna škoda organizirani rejci predvsem Slovenskega hladnokrvnega konja pa za nikogar v tej državi ni pomembno.

Zaradi navedenega smo v marcu 2018 pridobili Mnenje o odvzemu vzorcev za CEM pri licenciranih žrebcih za naravni pripust, ki ga je pripravila priznana strokovnjakinja dr. Vesna Kadunc Kos, ki se v praksi ukvarja z zdravljenjem konj. Mnenje je pripravljeno na realnih predpostavkah in je kot takšno povzetek sedanjih notranjih in evropskih razmer in veliko bližje predlogom rejcev. Številni veterinarji iz prakse širom po R Sloveniji stojijo za tem mnenjem, vendar se ne želijo izpostavlјati.

Organizirani rejci konj hladnokrvnih pasem združeni v rejskih organizacijah: Združenju rejcev konj slovenske hladnokrvne pasme, Slovenskemu združenju rejcev konj pasme Posavec in Slovenskemu združenju rejcev konj pasme Haflinger, katerih delovanje v zadnjem letu usklajujemo preko Strokovnega odbora za konjerejo pri KGZS, predlagamo nekatere rešitve, ki so zaradi nepoznavanja razmer, nepripravljenosti in strahov pred spremembami med kmetijsko politiko in uradništvom, predvsem pa med stroko v DPO, v skrbi za lastno preživetje, vedno znova zavrnjene, slovenska konjereja pa v primerjavi z drugimi, na področju sistemske organiziranosti pahnjena v kameno dobo.

Predlogi in ukrepi, ki jih je potrebno sprejeti takoj, saj se o večini njih govori že vse od leta 2008 so naslednji:

1. Gospodarjenje s plemenskimi žrebci in registracija pripustnih postaj:
 - PRO morajo v celoti prevzeti tudi skrb in odgovornost za zdravje slovenskih konj v rejskih programih
 - Obvezni preventivni veterinarski pregledi licenciranih plemenskih žrebcev, ki plemenijo na registriranih pripustnih postajah na virus CEM, IAK in KAK, se opravijo pred prvim odhodom plemenjaka na pripustno postajo, pred prvo pripustno sezono, potem pa na vsaka štiri leta oziroma ob vsakokratni menjavi pripustne postaje.

V primeru, da se pojavnost bolezni zaskrbljujoče poveča mora biti dana možnost, da se brez posebnih težav dinamika preiskav prilagodi. Veterinarske preiskave žrebcev se lahko na zahtevo rejske organizacije ali posameznih rejcev opravijo tudi bolj pogosto.

- V sistem obveznih veterinarskih preiskav je potrebno zajeti vse plemenjake in samce, katerih potomci se registrirajo v CRK v RS, vse ostale pa sankcionirati.
 - Veterinarska registracija pripustne postaje, na kateri plemeni licencirani plemenski žrebec je stalna, kot tudi veterinarski nadzor.
Upravna registracija, ki jo je potrebno na osnovi ponovno pridobljenih soglasij obnoviti vsakih pet let je v celoti nepotrebna, saj predstavlja za imetnike nepotreben strošek in bi jo morali takoj ukiniti.
2. Zagotoviti takojšnjo verodostojnost in preglednost CRK (Centralnega registra kopitarjev), na podlagi dogovora z dne 02.03.2018, ki bo tako postal zavezujoč in verodostojen tudi za druge službe MKGP in agencije:
- Pri podatkih, ki niso izkazovali točnega stanja na izpisih, ki so jih PRO in rejcem v novembru 2017 posredovale UVHVVR oz. DPO - VF, je težava v predolgem času od priglasitve do vpisa v CRK ali pa podatki niso bili sporočeni. Večina podatkov, ki so jih imetniki poslali po prejemu izpisov, je že usklajenih. Usklajevanje podatkov in vnos v najkrajšem času je tudi v bodoče prednostna naloga.
 - DPO - VF zagotovi interne postopke, ki bodo prispevali k hitrejšemu vnosu podatkov v CRK in ki bodo izključili tveganje, kot npr. da se dokumenti založijo.
 - DPO - VF v sodelovanju s SIRIS pripravi nabor kontrol in definira periodično izvajanje postopkov, ki bodo sistematično prispevali k ažurnosti in splošnemu dvigu kvalitete podatkov (skrajšanje časa za vnos podatkov, npr. poročila o žrebitvi; obravnava konj starejših od 25 let, kopitarjev z neznano materjo, kobil, ki že več let niso žrebile; izstopajoča nesorazmerja med pripusti in žrebitvami itd.)
 - V novem pravilniku o identifikaciji kopitarjev se predpiše sporočanje zakolov ali poginov s strani klavnic in VHS neposredno v CRK. Predvidi se tudi dvojno sporočanje premikov (odhod in prihod – podobno kot pri govedu).
 - Po predloženem poročilu o rojstvu žrebeta registriranih pasemskih staršev, ki mora biti poslano s strani rejca v 30 dneh, se prejeti podatki o žrebetu vnesejo v CRK, kjer se mu dodeli pasemska življenska številka, ki je enkratna, neponovljiva in žrebe spremlja vse življenje. Žrebe se prikaže na seznamu kopitarjev takoj po vnosu poročila o žrebitvi v CRK in je vidno tudi v sistemu VOLOS. Rejec takoj prejme Potrdilo o istovetnosti, ki ga obvezno predloži ob privedbi žrebeta v zakol v slovenski klavnici, ali pa privedbi žrebeta na pregledno mesto, kjer se opravi registracija v skladu z Rejskim programom za posamezno pasmo.
3. Na podlagi že obljubljenega iz začetka leta 2016 je potrebno tudi konjerejo vključiti v Ukrep dobrobit živali za leto 2019 in do konca programskega obdobja kmetijske politike 2015-2020
4. Predstavnik rejcev konj je potrebno vključiti v ožjo delovno skupino za pripravo spremembe Zakona o živinoreji
5. Konjereja mora postati enakopravna kmetijska panoga v slovenskem kmetijstvu.

6. Sistemska ureditev slovenske konjereje mora biti kompatibilna z ureditvijo v drugih primerljivih evropskih državah.
7. Evropska Uredba o reji domačih živali mora biti implementirana v naš sistem korektno, pravočasni in v interesu rejcev.

Samo vztrajnosti, neprecenljivemu znanju in želji po napredku rejek in rejcev delujočih v rejskih organizacijah PRO, se lahko zahvalimo, da je kljub navedenim težavam kvaliteta vzrejenih živali vedno boljša. Ocene tipov, plemenskih vrednosti in uporabnosti so v stalnem izboljšanju, kar dokazujejo vsakoletne pregledne razstave, privedbe plemenskih žrebcev na ocenjevanje, vsakoletni odkup žrebet in splošno zadovoljstvo rejcev in uporabnikov z rejskimi uspehi.

Če bomo dosegli uvedbo predlaganih ukrepov lahko verjamemo, da bo slovenska konjereja hitreje napredovala in lovila korak z naprednimi primerljivimi državami in da se za prihodnost le te ni bati.

Semič, 17.03.2018

Jože Mihelčič,
predsednik SO za konjerejo pri KGZS